

Библиотека
„Предшественици
на научния
комунизъм“

РОБЪРТ ОУЕН

РЕВОЛЮЦИЯТА
В СЪЗНАНИЕТО
И ПРАКТИКАТА
НА ЧОВЕШКИЯ
РОД

ИЛИ
ПРЕДСТОЯЩИЯТ ПРЕХОД
ОТ НЕРАЗУМНОСТ
КЪМ РАЗУМНОСТ

Партиздат
София
1980

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

УНИВЕРСАЛНА РАЦИОНАЛНА КОНСТИТУЦИЯ, ОСНОВАНА НА НЕИЗМЕННИТЕ ЗАКОНИ НА ПРИРОДАТА ЗА УПРАВЛЕНИЕТО НА НОВИТЕ СЕЛИЩА И ПРЕДНАЗНАЧЕНА ЗА ВСИЧКИ ХОРА, КОИТО-КЪДЕТО И ДА ЖИВЕЯТ — ИМАТ САМО ЕДИН ОБЩ ДЕЙСТВИТЕЛЕН ИНТЕРЕС, КАКТО И ЗА ВСЕКИ НАРОД ИЛИ ОБЛАСТ ПООТДЕЛНО, ДОТОГАВА, ДОКАТО ТЕ ПРИДОБИЯТ НЕОБХОДИМИТЕ ЗНАНИЯ И МЪДРОСТ, ЗА ДА СЕ ОБЕДИНЯТ ВЪВ ФЕДЕРАЛЕН СЪЮЗ, АКО СЕ ПРИВЕЖДАТ И РАЗУМНИТЕ МОТИВИ ЗА ВСЕКИ ЗАКОН

Въведение

Бързо приближава времето за въвеждане на една трайна и разумна обществена система, основаваща се на доказаните закони на природата и предназначена за преобразяване на характера на човека и за управление на населението на земята в дух на единство, мир, постоянно усъвършенствуване и щастие, и никаква човешка сила не ще може да се противопоставя на промяната.

Затова правителствата в целия свят скоро ще бъдат принудени в интерес на собственото си самосъхранение да приемат тази по-съвършена система, за да не бъдат въвлечени в анархия, война и разруха.

Тази промяна ще изкорени и окончателно ще

унищожи в целия свят старата порочна и жалка система на невежество, беднота, индивидуално съперничество, разпри и национални войни и ще установи на тяхното място разумна обществена система, при която съперничеството, раздорите и войните ще престанат завинаги и всички от ранното си детство ще бъдат възпитавани единствено да допринасят за взаимното си щастие.

Началото на тази система може най-добре да бъде положено, като се убедят правителствата в истинността на принципите, върху които тя се основава. Необходимо е и достатъчен брой хора да бъдат обучени да възприемат нейния истински дух на милосърдие, доброжелателност и любов към човека по целия свят и да усвоят най-добрите начини за прилагането ѝ на практика. Те трябва също така да притежават търпение и постоянство, за да преодолеят всички препятствия, с които предразсъдъците, породени от невежеството, ще се опитат да спрат техния напредък; и — преди всичко — те трябва да бъдат единни, да изпитват пълно доверие един към друг и да се ръководят от едно сърце и един ум.

Сега заслужава най-сериозно да се помисли върху това, че при неразумната обществена система — единствената позната досега и измислена в противоречие със законите на природата — почти всички външни условия, създадени от човека, са порочни и неблагоприятни, докато при предлаганата разумна система, изградена в съответствие с природните закони, всички зависещи от човека условия ще бъдат добри и дори възходни.

Трябва също така да се има предвид, че при съществуващите във Великобритания религиозни, политически, търговски и домашни порядки, сега 250 души не могат добре да се издържат от една квадратна миля земя, докато при предлаганата система 500 души незабавно ще могат да се самозадоволяват, като се влагат много по-малко труд и капитали, отколкото сега; а след няколко години, когато новата организация достигне своята зрелост, по същия начин от всяка квадратна миля земя от средно качество и без всякакви нови допълнителни открития и усъвършенствувания ще могат да се самозадоволяват 100, 1500, а вероятно дори 2000 души.

Такава е разликата между разумната обществена система, основана на неизменните закони на човешката природа и изградена в съответствие с тях, и системата, основана на лъжа и изградена в пряко противоречие с установените закони на човечността.

При последната светът постепенно се приближава към катастрофа, докато при първата той бързо и неотклонно ще се превърща в земен рай, за създаването на който природата вече ни е предоставила най-изобилни материали.

Разумното правителство ще се грижи единствено за щастието на управляваните; за постигането на тази цел то ще установи какво представлява човешката природа, какви са законите на нейната организация и съществуващите от раждането до смъртта на човека, какво е необходимо за щастието на едно така формирано и зряло същество, какви са най-добрите начини да се

постигнат тези условия и да се осигурят трайно на всички управлявани.

То ще замисля и осъществява всички мерки, с помощта на които за всички управлявани изцяло и завинаги ще бъдат създадени условията, необходими за човешкото щастие; неговите закони ще бъдат малко на брой, лесноразбираеми за всички управлявани и в пълна хармония със законите на човешката природа.

Правителството ще разбира, че *природата* на всеки човек с неговите органи, способности и физически и умствени наклонности се създава още при раждането му от Непонятната Съзидателна Сила на Вселената; че всички тези органи, качества и способности са необходими за продължаването на вида, за растежа, здравето, прогреса, усъвършенствването и щастието на личността и обществото; и че тези резултати ще бъдат постигнати винаги, когато с усъвършенствването на своята природа хората ще придобиват достатъчен опит да культивират своите физически и духовни способности в съгласие със законите на природата или бога.

Но поради неопитността на обществото тези качества и способности могат да бъдат погрешно разбрани, погрешно насочвани и извратени и по такъв начин да станат източник на престъпления и бедствия, вместо на доброта и щастие. Поради липсата на знания у нашите далечни предшественици и техните потомци това извращение на природните способности на човека досега е било повсеместно сред всички хора във всички минали времена.

Затова разумното правителство, разбирайки, че природните свойства на всеки индивид могат още от самото му раждане да бъдат насочвани от обществото по правилен или погрешен път и че поради погрешната представа за неговите способности, те досега са били неправилно насочвани, за пръв път в историята на човечеството ще предложи разумни мерки за правилното им насочване през целия живот на всички хора.

Знаейки, че човешката природа, нейната организация и начин на съществуване са *следствие от съвкупното действие на природните способности при раждането и че от този момент нататък те могат да бъдат правилно или погрешно насочвани от обществото*, правителството ще счита единствено природата и обществото за отговорни за характера и поведението на всеки човек.

Разумното правителство ще разбере и *условията, необходими за човешкото щастие*, и ще вземе мерки, за да ги осигури на всеки човек, доколкото това е осъществимо при равнището на знанията, с които разполага обществото и при неговите средства.

То ще разбере, че за постигането на щастие от хората са необходими следните условия:

1. От самото си раждане да живеем при добра организация и да придобиваме точни знания за нашите органи, способности, наклонности и качества.

2. Да имаме възможността да получаваме по желание всичко необходимо, за да се запази тази организация във възможно най-доброто състояние и да познаваме най-добрия начин за про-

изводство и разпределение на средствата за съществуване, за задоволяване на всички хора.

3. Да получаваме от рождение възможността за най-доброто развитие на нашите природни способности — физически, умствени, нравствени и практически — и да умеем правилно да обучаваме и възпитаваме другите.

4. Да притежаваме необходимите познания, средства и склонност непрестанно и неизменно да съдействуваме за благоденствието на нашите близки.

5. Да притежаваме склонността и средствата за непрестанно увеличаване на нашия запас от знания.

6. Да имаме възможността да се радваме на най-добро общество — и по-специално да обичуваме с онези, с които желаем и към които изпитваме най-голямо уважение и обич.

7. Да имаме възможността да пътуваме, когато пожелаем и с удоволствие.

8. Да разполагаме с пълна свобода да изразяваме мислите си по всички въпроси.

9. Да разполагаме с най-голяма лична свобода на действие, доколкото това е съвместимо с постоянното добруване на обществото.

10. Формираният за нас характер да изисква във всички случаи да изразяваме само истината с поглед, думи и действия, да се отнасяме с търпимост към чувствата, мислите и постъпките на всички хора и да изпитваме искрено доброжелателство към всеки човек.

11. Да се освободим от суеверията, от страха от свръхестественото и смъртта.

12. Да живеем в добре устроено, добре орга-

низирано и добре управлявано общество, чиито закони, институции и порядки са в хармония със законите на човешката природа, и да познаваме най-добрите начини, чрез които да съчетаваме на практика всички предпоставки, необходими за създаването на такова общество.

ЗАКОНИ С ОБЯСНЕНИЕ НА ПРИЧИНИТЕ, ДОКАЗВАЩИ НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ТЯХ

Раздел първи

Снабдяване и възпитание на населението

На основата на равенството всеки ще бъде снабдяван през целия си живот с най-доброто от всичко, необходимо за човешката природа, чрез обществена организация, която ще осигурява най-доброто възможно насочване на трудолюбие и талантите на всеки индивид.

Закон 1

Мотиви за този закон. При тази нова конституция, основана върху божите закони и изградена в съгласие с тях, всяко селище става родител на всички, които се намират под неговата юрисдикция, както и непосредствен представител на бога, за да привежда в изпълнение законите на Всемирната Творческа Сила с цел да се установи и поддържа хармония между човешкото общество и цялата природа.

Родителят обединява децата в името на общите им интереси на основата на справедливо и пълно равенство, знаейки, че единението означава сила и мъдрост, че без истинско и съвършено равенство не може да има трайно и сърдечно единство и че като се обединят способностите, чувствата и интересите на едно семейство, състоящо се средно от около 2000 души, могат да бъдат увеличени предимствата, произтичащи от това за всички — да се усъвършенствува характерът им и да им се осигури постоянно благоденствие в съотношение от не по-малко от 2000:1 в сравнение със сегашната индивидуална система.

Целта на тази конституция е всяко селище по принцип да образува едно семейство от гледна точка на земеделието, фабричното производство, търговията и образованието.

В минните и риболовните райони този ред ще бъде видоизменен в зависимост от местните условия. Но във всички случаи селището ще създава тази обща организация, която ще снабдява всички според възрастта им и през всеки отделен период от живота им с най-доброто и необходимо за човешката природа и ще използва способностите и силите на всички без изключение в полза на жителите на селището и на широкия кръг от федеративни съюзи.

Всеки член на това семейство притежава различно съчетание от общите качества на човечеството; при това той ги е получил без своето съгласие и дори знание. Само Великата Творческа Сила на Вселената създава тези разнообразни природни характери и затова никой няма разумни основания да претендира за *заслуга*, ако

притежава такова съчетание на тези качества, което може да се счита за по-съвършено, нито пък някой може да бъде *винен* с разумно основание заради това, че притежава такова съчетание на качества, което може да се смята за по-несъвършено. Твърде вероятно е с постепенното превръщане на тези семейства в напълно разумни да се установи, че тези различни съчетания са необходими и извънредно полезни за целите на реда в природата и че без тях обществото би било несъвършено, а благоденствието на всички — непълно.

Следователно всеки има пълното основание да претендира за равенство с всеки друг член на семейството на съответната възраст. В нито едно селище не трябва никога да има каквото пристрастие или различия, освен на основата на възрастта.

Този закон постановява, че всекиму трябва да се осигурява *най-доброто* от всичко за човешката природа. Опитът показва, че най-голяма икономия се прави, когато се използва най-доброто от всичко, което може да бъде доставено или произведено в мащаби, достатъчни за снабдяването на всички, и че селището значително ще спечели, ако се откаже от всичко, което е по-несъвършено и въведе използването на всичко, което е възможното най-съвършено.

Пълното спазване на тези правила, заедно с другите закони, разяснени по-долу, непременно ще направи всекиго щастлив, доколкото природните му качества ще му позволяват да разширява кръга на своите забавления при най-благоприятното съчетание на условия, което

човечеството може да създаде или да си представи в рамките на своите знания и способности.

З а к о н 2

„Всички ще бъдат обучавани и възпитавани от рождение до зряла възраст по най-добрия начин, известен в дадения момент“.

Мотиви за този закон. Да се възпитава един човек, това значи да се формира у него характер. В зависимост от механизма, използван за тази цел, характерът ще бъде добре или лошо формиран, а качествата на индивида неизбежно ще бъдат по-ниски, средни или високи. Никога в историята на човечеството значението на този принцип не е било напълно разбрано от нито един народ, страна или човек, с изключение на Ликург*. Тъй като днес този принцип е известен, вече е така лесно да се формира спартански характер, както по времето на Ликург — ако сега изобщо е целесъобразно да се формира характер, отличаващ се с висок боен дух и с голяма лична смелост и себеотрицание. Времето, когато се изискваха само „частични“ местни характери, каквито се формираха и се формират по всички географски ширини и дължини, обаче минава. Настъпил е период, когато напредъкът на знанията изисква формирането на физически, умствено и нравствено всестранно развити разумни мъже и жени; и сега е необходим механизъм за изработването от човешката

* Ликург — спартански законодател. *Бел. Българ. ред.*

природа на това съвършено изделие за блага на цялото сегашно поколение и на бъдещите поколения.

Да се знае как да се изработи човешки характер, това значи да се знае как да се премахнат главните причини за бедствията в света, да се сложи край на необходимостта от човешки закони, да се отстранят причините за взаимното отблъскване между отделните хора, народи и раси, да се осигурят общ мир и добро управление, активно да се съдействува за непрестанното нарастване на знанията и благоденствието, да се изкоренят причините за всички долни и пагубни страсти, които сега съществуват в характера на всички хора само благодарение на невежеството, да се подкопаят основите на всяка престъпност и лошо поведение, да се направят индивидуалното наказание толкова излишно, колкото и несправедливо, а индивидуалното поощрение — нежелателно, да се формира у всички желаният добър характер от физическа, умствена, нравствена и практическа гледна точка, без вредното еднообразие дама души да притежават еднакво съчетание на своите индивидуални качества; напротив, да се създаде много по-голямо разнообразие от характери, отколкото съществува понастоящем — разнообразие, което ще се получи от безкрайни съчетания на превъзходни качества; накратко, да се знае научно как да се обработва материалът на човешката природа — най-ковкият от всички материали в неговата безкрайна способност да възприема разнообразни знания, доброта и щастие, това значи да се знае как да се превърнат сегашният общ безпорядък,

ужас и безредие, пороци, престъпления и мизерия в земен рай, в който всеки негов обитател ще се стреми да предотврати възникването на каквато и да било причина за зло и от все сърце и активно да поощрява добрите постъпки, благоденствието и трайното щастие на всеки друг индивид; и тогава, когато на отделния човек не ще бъде необходимо да мисли за себе си и не ще има причина да се пораждат егостични чувства, неговите най-добри собствени интереси и най-висши разумни радости ще бъдат осигурени в най-голямата възможна степен.

Закон 3

„Всички ще подлежат на единен и общоустановен ред в областта на образованието, домашното възпитание и наемането на работа.“

За да се формират по-съвършени мъже и жени, още от самото им раждане те трябва да бъдат възпитавани на равни начала, без каквото и да било пристрастие и така, че никой да не се стреми да бъде третиран по-добре от когото и да било друго на същата възраст, или да притежава нещо, което всички други нямат. Без това пълно и съвършено равенство във възпитанието и външните условия не може да има никакво общо и трайно благоденствие, всъщност не може да има никаква справедливост между хората. Единствено чистият принцип на демокрацията, прилаган изцяло на практика, може да изведе човешкия род напред към висшите степени на съвършенство. Когато всички без как-